

การลงทุนในเด็กของครัวเรือนไทย

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์¹

สุวิมล เสงพัฒนา²

พุดตาน พันธุ์เณร³

บทคัดย่อ

บทความเสนอการวิเคราะห์การลงทุนของครัวเรือนในเด็ก โดยอนุมานจากข้อมูลครัวเรือนในปี พ.ศ. 2552 รายจ่ายการลงทุนประกอบด้วยสามส่วน คือ รายจ่ายของครัวเรือนด้านการศึกษา รายจ่ายหมวดอาหารที่ให้กับเด็ก และค่าเสียโอกาสของแม่บ้านเนื่องจากการทำหน้าที่ดูแลบ้านและเด็กแทนการทำงานนอกบ้านมีข้อค้นพบสำคัญ ๆ ได้แก่ หนึ่ง รายจ่ายการลงทุนในเด็กของครัวเรือนไทยมีมูลค่าประมาณล้านบาท สอง ความเหลื่อมล้ำของการลงทุนในเด็กระหว่างครัวเรือนรวยและครัวเรือนยากจน สาม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสของเด็กอายุ 0 - 14 ปี ในกลุ่มครัวเรือนยากจน โดยเสนอให้มีกองทุนเพิ่มโอกาสการศึกษาให้เด็กโดยรัฐบาล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลจัดสรรงบประมาณให้การอุดหนุนเป็นเงินหรือไม่เป็นตัวเงิน ควบคุมงบประมาณติดตาม เพื่อลดอัตราการออกกลางคันและเพิ่มอัตราการคงอยู่ในโรงเรียนในกลุ่มเด็กยากจน

คำสำคัญ การลงทุนในเด็ก ทฤษฎีทุนมนุษย์ รายจ่ายการศึกษา รายจ่ายหมวดอาหาร กองทุนเพื่อเพิ่มโอกาสการศึกษาให้เด็กยากจน

¹ ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

² อาจารย์ สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนนคร

Abstract

This paper analyzes investment in children by Thai households with the use of household survey data of 2009. Three types of household spending are investigated, namely, a) educational expenses by household, b) food expenditures attributable to children and c) opportunity cost of housewife who chose to perform household production function instead of being employed outside home. Our findings are noted: first, household investment in children for the whole country was estimated to be over 300 billion baht as of 2009; secondly, an inequality of household investment in children was clearly evidenced; thirdly, the public policy to reduce the investment gap among low-income household are discussed; one option is to establish a fund with joint-contribution from government, municipalities, and tambon administrative organizations to be operated with an assignment of screening the disadvantaged children for free-of-obligation grant.

Key Words : investment in children, human capital, household expenditure on education, food expenditures, a fund for disadvantaged children.

1. บทนำ

“เด็กเป็นอนาคตของพ่อแม่” สะท้อนถึงความคาดหวังจากตัวเด็กในทัศนะของพ่อแม่ ซึ่งคงไม่ใช่คำกล่าวลอยๆหรือเกินเลยไปกว่าความเป็นจริง ทฤษฎีทุนมนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญของการลงทุนในตัวเด็ก พร้อมกับอธิบายเหตุผลประกอบว่า ก) เด็กให้ความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์แก่พ่อแม่และญาติพี่น้อง⁴ ข) เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สามารถเป็นที่พึ่งและเป็นหลักประกันให้พ่อแม่ซึ่งแก่เฒ่า เป็นหลักประกันในชีวิตให้พ่อแม่ได้อย่างน้อยระดับหนึ่ง นอกเหนือจากการช่วยเหลือในรูปของเงินทอง ยังให้เวลาเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ดูแลสุขภาพและอื่นๆ ทฤษฎีทุนมนุษย์ตั้งข้อสันนิษฐานว่าพ่อแม่ยอมสละทรัพยากรและเวลาที่มีจำกัด เพื่อบำรุงและเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จากวัยเด็กเล็กจนถึงเยาวชนและเป็นผู้ใหญ่ เป็นการลงทุนที่ให้ผล

⁴ Gary Becker 1993, เสนอฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่คำนึงถึงคนรุ่นต่อไป ใช้คำว่า dynastic utility function โดยที่พ่อแม่มีความหวังดีต่อลูกหลาน การเจริญเติบโตและความก้าวหน้าของบุตรเป็นส่วนหนึ่งของอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจของพ่อแม่

ประโยชน์ในระยะยาวอย่างคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม ความสามารถของแต่ละครัวเรือนที่จะลงทุนในเด็กแตกต่างกันตามสถานะทางเศรษฐกิจด้วยเหตุนี้ จึงเป็นไปได้ว่าการพัฒนาทุนมนุษย์อาจจะมีความเหลื่อมล้ำอย่างมากระหว่างคนรวยกับคนจน ตามหลักที่ควรจะเป็นถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะสร้างความเป็นธรรม และเป็นการสอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550⁵ และตามพรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542⁶ ก่อนอื่นมีความจำเป็นต้องค้นคว้าวิจัยเพื่อเข้าใจสภาพเป็นจริง

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยเน้นการศึกษาพฤติกรรมของครัวเรือนต่อการลงทุนในเด็ก โดยประยุกต์ทฤษฎีทุนมนุษย์และทฤษฎีวงจรชีวิตเป็นกรอบการวิเคราะห์ ใช้ข้อมูลครัวเรือนที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ การลงทุนในเด็กพิจารณาจากตัวชี้วัดดังต่อไปนี้ ก) รายจ่ายเพื่อการศึกษา ข) รายจ่ายของครัวเรือนในหมวดอาหารที่เพิ่มขึ้นจากการมีเด็ก ค) ค่าเสียโอกาสของแม่บ้านที่เลือกทำงานภายในบ้านแทนการทำงานนอกบ้านซึ่งให้เงินเดือนและค่าจ้าง และสันนิษฐานว่า รายจ่ายการลงทุนในเด็กมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ และระดับการศึกษา เป็นต้น ทดสอบความแตกต่างระหว่างครัวเรือนในเขตเมืองและชนบท วัดความเหลื่อมล้ำของการลงทุนใน

⁵ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 49 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย.....

....ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

... การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ”

⁶ หมวด 8 ว่าด้วยทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 60 กำหนดหลักการ “ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับสถานศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้

- (๑) จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไป เป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน
- (๒) จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยตามความเหมาะสมและจำเป็น
- (๓) จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ละกลุ่ม ตามมาตรา ๑๐ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดให้กฎกระทรวง

เด็กระหว่างครัวเรือนร่ำรวยและครัวเรือนยากจน พร้อมกับเสนอข้ออภิปรายนโยบายสาธารณะ เพื่อช่วยเหลือหรือยกระดับการลงทุนในกลุ่มครัวเรือนยากจน

เนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็น 5 ตอน **ตอนที่สอง** ต่อจากคำนำ เป็นการทบทวนทฤษฎีทุนมนุษย์และทฤษฎีวงจรชีวิต ทบทวนผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวกับการลงทุนของครัวเรือนในเด็ก อธิบายแบบจำลองการจัดสรรทรัพยากร (งบประมาณและเวลา) ของครัวเรือน โดยคำนึงถึง “ความหวังดีที่มีต่อลูกหลาน” ซึ่งสะท้อนในฟังก์ชันอรรถประโยชน์ **ตอนที่สาม** อธิบายแหล่งข้อมูล ตัวแปรสำคัญ และข้อสันนิษฐานการวิจัย แสดงผลสถิติรายจ่ายการลงทุนในเด็ก เปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนร่ำรวย/ยากจน รายจ่ายหมวดอาหารที่สันนิษฐานว่าแปรผันตามจำนวนเด็ก รายได้และตัวแปรอื่นๆ **ตอนที่สี่** อภิปรายผลการศึกษา การลงทุนของครัวเรือนและสังคมในเด็ก และปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กในครัวเรือนยากจน (เช่น อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน) และทางเลือกของนโยบายสาธารณะที่อาจจะช่วยขยายโอกาสให้เด็กยากจน บทบาทของภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น **ตอนที่ห้า** สรุปและข้อเสนอแนะ

2. แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีทุนมนุษย์ให้ความสำคัญกับการลงทุนพัฒนาทุนมนุษย์ เริ่มตั้งแต่การเลี้ยงดูในครรภ์มารดา ทารก เด็กและเยาวชน การลงทุนด้านการศึกษา การอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยเน้นความสำคัญของการปลูกฝังอบรมความรู้ ทักษะและค่านิยม ในตัวบุคคลตั้งแต่เด็ก เยาวชนจนถึงเป็นผู้ใหญ่ในวัยทำงาน **ทฤษฎีวงจรชีวิต** จำแนกช่วงชีวิตของคนออกเป็น 3 ช่วงคือ วัยเด็ก วัยทำงาน และวัยชรา ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด (รวมทั้งเวลา) ครัวเรือนวางแผนชีวิตตามหลักความสมเหตุสมผล โดยลงทุนให้เด็กและเยาวชนศึกษาเล่าเรียน พัฒนาความรู้และทักษะเพื่อเพิ่มผลิตภาพการทำงาน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ในอนาคตจาก “ค่าจ้างที่แตกต่าง” (wage difference) เนื่องจากคนที่ผ่านการเรียนและอบรมมีทางเลือกในการประกอบอาชีพได้มากกว่า ได้รับเงินเดือนค่าจ้างที่สูงกว่า รวมทั้งมีอาชีพและตำแหน่งหน้าที่ที่มั่นคงกว่า ได้รับความรับผิดชอบจากองค์กรสูง อย่างไรก็ตามช่วงชีวิตของคนนั้นมีจำกัด (โดยทั่วไปคนทำงานตั้งแต่อายุ 20 - 60 ปี) เมื่อเข้าสู่วัยกลางคนความเสี่ยงด้านสุขภาพ เป็นโรคเรื้อรังมีแนวโน้มสูงขึ้น และท้ายที่สุดทุกๆคนต้องเกษียณจากการทำงาน (อายุ 60 - 65 ปี) ในระหว่างวัยทำงานบุคคลจึงต้องเตรียมการเก็บออมเงินสะสมความมั่งคั่งเพื่อนำมาใช้จ่ายในวัยชรา (ตัวแปรที่เกี่ยวข้องในแบบจำลองนี้มีอย่างน้อย 3 ตัว ได้แก่ y_t , s_t , A_t โดยที่สัญลักษณ์สื่อความหมายต่อไปนี้ y = รายได้ s = การออม A = ทรัพย์สินหรือความมั่งคั่ง ตัวห้อย t สะท้อนพลวัตหรือความเปลี่ยนแปลงตาม

กาลเวลา) ทฤษฎีวงจรชีวิตได้รับการขยายและต่อเติมในหลายมิติ ตัวอย่างเช่น ความหวังดีที่พ่อแม่มีต่อลูกหลาน (altruism within family) การขยายกรอบการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมการเหลื่อมรุ่น (OLG, overlapping generations model) หมายความว่า ณ เวลาใดเวลาหนึ่งสังคมประกอบด้วยคนหลายรุ่น มีชีวิตเหลื่อมกัน คือกลุ่มสูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งนี้มีความสัมพันธ์ - การแลกเปลี่ยน - การแบ่งปันทรัพยากรหรือการช่วยเหลือกันระหว่างรุ่น แกรี เบ็คเกอร์ (Becker, 1993) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำในสำนักทุนมนุษย์ได้พัฒนาวิธีวิทยาว่าด้วยการวิเคราะห์พฤติกรรมของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อการลงทุนในเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากข้อสมมติที่ว่าฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของครัวเรือนมีความหวังดีของพ่อแม่ต่อบุตร ทั้งนี้ทรัพยากรของครัวเรือนมีจำกัด ทั้งด้านงบประมาณและเวลาของพ่อแม่ที่จะให้เด็ก ดังนั้นพฤติกรรมการลงทุนในเด็กน่าจะแตกต่างกันตามสถานะของครัวเรือน เพื่อเข้าใจความสัมพันธ์ขอให้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย และความสัมพันธ์ ดังแสดงในสมการที่ 1 ถึง 6

$$V_t = U(C_t^H) + a(n_t)n_t V_{t+1} \quad (1)$$

$$u' > 0; u'' < 0$$

$$a' < 0$$

สมการที่ 1 แสดงอรรถประโยชน์ของครอบครัวซึ่งจำแนกออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก หมายถึงอรรถประโยชน์ของครอบครัวอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรเพื่อการบริโภค ส่วนที่สอง หมายถึงอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจของพ่อแม่ต่อเด็ก ประสงค์จะเห็นบุตรหลานเติบโตและเจริญก้าวหน้าในอนาคต

$a(n_t)$ = ความหวังดีของครอบครัวต่อลูก (แต่ละคน)

n_t = จำนวนเด็กในครัวเรือน

V_t = อรรถประโยชน์ของครัวเรือนจากการมีเด็ก (บุตร)

$U = U(C_t^H)$ หมายถึง อรรถประโยชน์ของครัวเรือนซึ่งแปรผันตามการใช้จ่ายบริโภค

C_t^H = การบริโภคของครัวเรือน ซึ่งในที่นี้สันนิษฐานว่าเป็น collective consumption กล่าวคือไม่สามารถแบ่งแยกได้ ตัวอย่างเช่น รายจ่ายค่าไฟฟ้าน้ำประปา รายจ่ายค่าอาหาร รายจ่ายเกี่ยวกับบ้าน ฯลฯ ซึ่งทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ขยายความ ข้อสันนิษฐานว่า $a' < 0$ หมายความว่า ความหวังดีต่อบุตรซึ่งลดน้อยลงเมื่อจำนวนเด็กเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงการให้ (หรือเสียสละ) ของพ่อแม่ต่อเด็กที่วัดได้คืออย่างเป็นรูปธรรมโดยตัวแปรรายจ่ายให้กับเด็ก เวลาเลี้ยงดูเด็ก

ข้อจำกัดงบประมาณ

$$wL + rL = Y = eh_t + C_t^H + S_t \quad (2)$$

สมการที่ 2 สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านซ้ายมือสะท้อนถึงแหล่งรายได้ของครัวเรือน (sources of income) ซึ่งมาจากค่าจ้างเงินเดือน และรายได้อันเกิดจากดอกเบี้ย ค่าเช่า หรือเงินปันผล (property income) ทางด้านขวาแสดงการใช้จ่ายเงิน (uses of income) ซึ่งจำแนกออกเป็นสามส่วน กล่าวคือ ก) รายจ่าย การลงทุนในเด็ก ย่อว่า eh_t ข) รายจ่ายบริโภคในครอบครัวนอกเหนือไปจากการลงทุนในเด็ก C_t^H และ ค) การออม S_t

การสะสมทรัพย์สินของครัวเรือน

$$A_t = A_0(1 + r) + S_t \quad (3)$$

สมการที่ 3 แสดงขนาดของทรัพย์สินครัวเรือน ณ ปีต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามเวลา กล่าวคือ ทรัพย์สินของครัวเรือนให้อัตราผลตอบแทน (ดอกเบี้ย) และเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามการออมในปีนั้นๆ (s_t ซึ่งอาจจะมีค่าบวกหรือลบ)

การจัดสรรเวลาของพ่อแม่

$$T = T_w + T_h + T_l \quad (4)$$

สมการที่ 4 สะท้อนถึงการจัดสรรเวลาของพ่อแม่ โดยจำแนกการใช้เวลาออกเป็นสามส่วน ได้แก่ เวลาการทำงาน ($T_w =$ working time) เวลาที่ผู้ปกครองให้การเลี้ยงดูเด็ก ($T_h =$ time spent in child rearing) และ เวลาพักผ่อนหย่อนใจ ($T_l =$ leisure time)

ค่าจ้างและเวลาการทำงาน

$$wL = f(w, T_w) \quad (5)$$

สมการที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเวลาทำงานกับเงินเดือนค่าจ้าง หากพ่อแม่จัดสรรเวลาเพื่อการทำงานมาก ช่วยให้ได้รับเงินเดือนค่าจ้างสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยอมมีผลทำให้เวลาการเลี้ยงดูเด็กลดน้อยลง

การใช้ประโยชน์จากความมั่งคั่งของครัวเรือนในฐานะ option

$$\text{asset (option)} : -\delta A_t = \delta Y_t \quad (6)$$

$$\text{asset (option)} : -\delta A_t = I_h$$

$$\text{asset (option)} : -\delta A^P = \delta A^{CH}$$

สมการที่ 6 สะท้อนคุณประโยชน์ของความมั่งคั่ง (use of asset) ทรัพย์สินเป็นสิ่งที่มีความค่าและคุณประโยชน์ต่อครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการจัดการความเสี่ยงหมายถึงการให้ทางเลือก (management options) ครัวเรือนสามารถจำหน่ายทรัพย์สินให้กลายเป็นรายได้ในยามที่รายได้ไม่พอเพียง หรือขาดแคลนสภาพคล่อง ($-\delta A_t = \delta Y_t$) ครัวเรือนจำหน่ายทรัพย์สินเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายการลงทุนการศึกษาให้เด็ก (investment in children, I_h) หรือการถ่ายโอนทรัพย์สินเป็นมรดกให้ลูกหลานในเวลาที่เหมาะสม สัญลักษณ์ที่ใช้มีความหมายดังนี้ $-\delta A^P =$ การลดทรัพย์สินของพ่อแม่ $\delta A^{CH} =$ การเพิ่มทรัพย์สินของลูก

อรรถประโยชน์ของครัวเรือนเป็นนามธรรม หรือสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล บุคคลนอก (นักวิจัย) ไม่สามารถจะล่วงรู้จิตใจของผู้ตัดสินใจ เป็นเรื่องยากที่จะทราบถึงความหวังดีของแต่ละครัวเรือนเป็นเช่นใด หรือแม้ว่ากำหนดเป็นข้อสมมติเป็นกลุ่ม (เช่น ครัวเรือนรวยหวังดีหรือลงทุนในเด็กมากกว่าครัวเรือนยากจน) ด้วยเหตุนี้อาจจะสันนิษฐานว่าฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของครัวเรือน “เหมือนกัน” หรือ “ไม่มีความแตกต่างกัน” ถึงกระนั้นก็ตาม เนื่องจากทรัพยากรของแต่ละครัวเรือนไม่เท่ากัน ดังนั้นจุดดุลยภาพหรือการลงทุนในเด็ก ย่อมแตกต่างกันได้

3. สมมติฐาน/วิธีการศึกษา

H1 : ณ จุดดุลยภาพ รายจ่ายการลงทุนในเด็กในครัวเรือนยากจนน้อยกว่าครัวเรือนร่ำรวย เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ $wL + rK$

H2 : การให้เวลากับเด็กมีความแตกต่างกันไปตามฐานะเศรษฐกิจของครัวเรือน เนื่องจากครัวเรือนยากจนซึ่งได้รับอัตราค่าจ้างต่ำ จึงจำเป็นต้องเพิ่มเวลาทำงาน (เช่นการทำงานล่วงเวลา) ดังนั้น จึงมีเวลาดูแลเด็กน้อยกว่าครัวเรือนร่ำรวย นอกจากนี้ ครัวเรือนร่ำรวยยังมีหนทางเลือกอื่น เช่น การว่าจ้างพี่เลี้ยงให้ดูแลเด็ก หรือใช้บริการของสถานดูแลเด็กเล็ก หรือครัวเรือนรวยอาจจะขอร้องให้แม่เสียสละทำงานในบ้านแทนการทำงานนอกบ้าน

H3 : ครัวเรือนร่ำรวยมีความสามารถที่จะ “ซื้อ” บริการการศึกษาอื่นๆ ที่มีคุณภาพ การเรียนพิเศษ การให้เด็กเรียนรู้ “วิชาเพิ่มเติม” เช่น ดนตรี กีฬา การลงทุนซื้อหนังสือตำราหรืออุปกรณ์การเรียนเพิ่มเติม การจ้างครูติววิชาเพิ่มเติม ฯลฯ

H4 : การลงทุนของครัวเรือนในรายจ่ายอาหารและดูแลสุขภาพของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ซึ่งสันนิษฐานว่ามีความแตกต่างกันตามฐานะของครัวเรือน

สมการทั่วไปของการลงทุนในเด็ก

การลงทุนในเด็กของภาครัฐ เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะละเลย เนื่องจากนโยบายขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐในการจัดการศึกษาหรืออย่างมีคุณภาพ รัฐบาลไทยได้ลงทุนด้านการศึกษามากมายรูปแบบ กล่าวคือ จัดสรรเงินอุดหนุนเป็นรายหัวตามระดับการศึกษา จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาการลงทุนในที่ดินอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อพัฒนาสถานศึกษา จัดสรรงบประมาณให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้บริการสาธารณสุขในศูนย์เด็กเล็ก อาหารกลางวัน และนมเพื่อส่งเสริมให้เด็กเติบโตตามวัย งานวิจัยนี้สันนิษฐานว่าการลงทุนในเด็กของภาครัฐเป็นการให้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน

g_n ซึ่งให้กับเด็กในวัยเรียน (6 - 14 ปี) เท่ากันทุกคน(7)

โดยที่ g_n = รายจ่ายการลงทุนในเด็กของภาครัฐ ได้แก่เงินอุดหนุนเป็นรายหัว

การลงทุนด้านการศึกษาในเด็ก (รวมครัวเรือนและรัฐ) หมายถึง รายจ่ายการลงทุนในเด็กของครัวเรือน บวกกับรายจ่ายการลงทุนในเด็กของภาครัฐ

$$EH = e_n + g_n \quad (8)$$

EH = รายจ่ายการลงทุนในเด็กรวม (รัฐและเอกชน)

e_n = รายจ่ายการลงทุนในเด็กของครัวเรือน

e_g = รายจ่ายการลงทุนในเด็กของรัฐ

4. ผลการวิจัย

การศึกษาเชิงประจักษ์ว่าด้วยรายจ่ายการลงทุนในเด็กในบทความนี้ ครอบคลุมรายจ่ายของครัวเรือน 3 รายการ กล่าวคือ หนึ่ง รายจ่ายการศึกษาของครัวเรือน สอง รายจ่ายหมวดอาหารของครัวเรือนเพื่อเลี้ยงดูเด็กสาม ค่าเสียโอกาสของแม่บ้านเนื่องจากมีเด็กอายุ 0 - 14 ปี รายการใช้จ่ายทั้งสามนี้อาจจะไม่ครอบคลุมการลงทุนในเด็กทั้งหมด และไม่ใช่ว่าชีวิตที่แม่นยำ 100% แต่เชื่อว่าพอจะเป็นตัวแทนได้ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในมิติความเหลื่อมล้ำระหว่างครัวเรือนรวยครัวเรือนยากจน ผู้วิจัยนำข้อมูลครัวเรือนที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 มาวิเคราะห์ ฐานข้อมูลประกอบด้วยตัวอย่างครัวเรือนจำนวน 43,830 ครัวเรือน พบข้อสังเกตว่า ร้อยละ 45 ของครัวเรือนมีบุตรอายุระหว่าง 0 - 14 ปี ส่วนที่เหลือร้อยละ 55 ประกอบด้วย ครัวเรือนเดี่ยวหรือครัวเรือนที่เคยมีบุตรอายุเกินกว่า 14 ปี

ตารางที่ 1 แสดงการแจกแจงจำนวนบุตร ซึ่งส่วนใหญ่มีบุตรจำนวน 1 - 3 คน หากใช้ตัวเลขร้อยละ 45 เป็นค่าพารามิเตอร์ สามารถจะอนุมานได้ว่า ครัวเรือนทั่วประเทศที่มีภาระการเลี้ยงดูบุตร (กลุ่มอายุ 0 - 14 ปี) มีจำนวนเท่าใด ซึ่งอนุมานได้ว่า จำนวน 8.6 ล้านครัวเรือน จากจำนวนเต็ม 19 ล้านครัวเรือน มีภาระการเลี้ยงดูเด็กอายุ 0 - 14 ปี ในขณะนี้

ตารางที่ 1 การกระจายของจำนวนสมาชิกวัยเด็ก (อายุ 0 – 14 ปี)

C05	ความถี่	ร้อยละ	ความหมาย
0	24,174	55.2	ครัวเรือนที่ไม่มีเด็กอายุ 0 - 14 ปี
1	11,833	27.0	มีสมาชิกเด็กอายุ 0 - 14 ปี จำนวน 1 คน
2	6,142	14.0	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 2 คน
3	1,316	3.0	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 3 คน
4	276	0.6	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 4 คน
5	67	0.2	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 5 คน
6	18	0.0	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 6 คน
7	3	0.0	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 7 คน
8	1	0.0	มีสมาชิกเด็ก อายุ 0 - 14 ปี จำนวน 8 คน
รวม	43,830	100	

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

รหัส C05 = จำนวนเด็กที่มีอายุ 0 - 14 ปี

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบจำนวนบุตรจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครัวเรือน (รายได้เฉลี่ยต่อหัว) ออกเป็น 10 กลุ่ม พบว่าครัวเรือนยากจน (decile 1 - 2) มีบุตรวัย 6 - 14 ปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.29 คน และค่าเฉลี่ยของสมาชิกครัวเรือนเท่ากับ 4.14 คน ซึ่งสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนร่ำรวย ค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 0.5 คนต่อครัวเรือน ซึ่งสะท้อนภาระในการเลี้ยงดูเด็กในครัวเรือนยากจนที่สูงกว่า

ตารางที่ 2 จำนวนสมาชิกวัยเด็ก และสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน

ชั้นรายได้	จำนวนสมาชิกวัยเด็ก	จำนวนสมาชิกของครัวเรือน	รายได้ครัวเรือนบาทต่อเดือน	
1	1.29	4.14	5,042	ยากจนที่สุด
2	1.07	3.79	7,705	
3	0.94	3.61	9,531	
4	0.83	3.47	11,391	
5	0.74	3.33	13,390	
6	0.64	3.21	15,917	
7	0.56	3.06	19,033	
8	0.48	2.88	23,229	
9	0.42	2.71	30,785	
10	0.26	2.38	63,369	ร่ำรวยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	0.68	3.18	22,396	

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

ชั้นรายได้ (income decile) คำนวณจาก การจำแนกชั้นรายได้ (รายได้ต่อหัว) เป็น 10 กลุ่ม

ตารางที่ 3 แสดงสถิติเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยของครอบครัว จำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน คือ ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อสะท้อนถึงความแตกต่างด้านรายได้และมีมิติอื่นๆ ซึ่งพบข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการ กล่าวคือ ก) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ข) รายได้เฉลี่ยของครอบครัวที่จบปริญญาตรีเท่ากับ 44,732 บาทต่อเดือน เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย 23,643 บาทต่อเดือนที่หัวหน้าครัวเรือนจบมัธยมศึกษาตอนต้น และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16,510 บาทต่อเดือนสำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่จบประถมศึกษา

ตารางที่ 3 การกระจายตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและสถิติที่เกี่ยวข้อง

edu1	c05	Size	Age	Hinc	ความถี่	การศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน
1	0.71	3.34	55.39	16,510	25,493	ประถมศึกษา
2	0.71	3.11	44.64	23,643	4,365	มัธยมต้น
3	0.66	2.99	42.91	26,917	4,686	มัธยมปลาย
4	0.62	2.88	42.51	31,370	1,667	อาชีวศึกษา
5	0.50	2.66	44.23	44,732	4,393	ปริญญาตรี
6	0.52	2.83	47.80	76,057	693	สูงกว่า ป.ตรี
ค่าเฉลี่ย / ผลรวม	0.68	3.18	51.01	23,046	41,297	

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

รหัส C05 = จำนวนเด็กที่มีอายุ 0 - 14 ปี

edu1 = รหัสการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

size = ขนาดครัวเรือน (คน)

age = อายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)

hinc = รายได้ของครัวเรือน หน่วย บาทต่อเดือน

อัตราการออกกลางคัน ในระดับประถมศึกษา

อัตราการออกจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาในกลุ่มเด็กวัย 6 - 14 ปี เป็นปัญหาการบริหารการศึกษา ทั้งๆที่การเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษามากบังคับ เรามักจะคาดหวังว่าอัตราการเข้าเรียนน่าจะใกล้เคียงกับ 100% อย่างไรก็ตาม ในสภาพเป็นจริงพบว่ามีเด็กจำนวนไม่น้อยหลุดออกจากโรงเรียนด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิเช่น การย้ายถิ่นฐานตามบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงานก่อสร้าง หรือมีสาเหตุจากการพิการทางสมอง ฯลฯ จากแบบสอบถามครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติมีคำถามหนึ่งถามว่า *มีสมาชิกเด็กที่มีอายุ 6 - 14 ปี ที่ขณะนี้ไม่ได้เรียนหรือไม่เคยเรียนหรือไม่?*

ตารางที่ 4 แจกแจงจำนวนเด็กในวัยเรียน (อายุ 6 - 14 ปี) ในกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนพบว่า มีจำนวนเด็กทั้งสิ้น 19,687 คน ในจำนวนนี้พบว่า 98 คน เคยเข้าเรียนในโรงเรียน และจำนวน 212 คน ซึ่งขณะนี้ไม่อยู่ในสถานศึกษา รวมทั้งสองส่วนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.6 ของตัวอย่างครัวเรือน เมื่อนำตัวเลขนี้มาพยากรณ์จำนวนเด็กที่ขาดโอกาสการศึกษา (ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ทั่วประเทศ พบว่ามีเด็กด้อยโอกาสเช่นนี้น่าจะมีจำนวนถึง 1.3 แสนคน⁷ ซึ่งนับว่าไม่น้อยทีเดียว อย่างไรก็ตาม ตัวเลขสถิตินี้คงจะต้องสอบทานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในโอกาสต่อไป

ตารางที่ 4 จำนวนเด็กในวัยเรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน

Hm14	ความถี่	ร้อยละ	เด็กอายุ 6-14 ปี
0	98	0.5	ไม่ได้เรียน
1	2,877	14.6	เรียน รร.เอกชน
2	16,500	83.8	เรียน รร.ของรัฐ
3	212	1.1	ขณะนี้ไม่ได้เรียน
รวม	19,687	100.0	

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

รหัส hm14 = การเรียนของเด็กในกลุ่มอายุ 6-14 ปี

รายจ่ายลงทุนในเด็กด้านการศึกษา

ตารางที่ 5 แสดงสถิติรายจ่ายการลงทุนของครัวเรือนด้านการศึกษา เปรียบเทียบตามระดับการศึกษา (ของหัวหน้าครัวเรือน) พบว่ามีความแตกต่างค่อนข้างมาก กล่าวคือ กลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาสูง (อุดมศึกษา) ลงทุนด้านการศึกษาให้แก่เด็กเฉลี่ยเท่ากับ 1,114 บาทต่อเดือน เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย 235 บาทต่อเดือน ในกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

⁷ การคำนวณ โดยใช้ค่าพารามิเตอร์ดังนี้ ก) สัดส่วนครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 0 - 14 ปี เท่ากับ 0.45 ข) อัตราของเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ .016 และ ค) จำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ 19 ล้านครัวเรือน เปรียบเทียบกับผลการศึกษาในอดีตของ ศุภสิทธิ์ พรพรรณฤกษ์ และคณะ 2543 ซึ่งอิงข้อมูลในปี 2540 รายงานว่า มีอัตราการออกกลางคันระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 12

ตารางที่ 5 รายจ่ายการลงทุนด้านการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	ความถี่ (ครัวเรือน)	รายจ่ายการศึกษา (บาทต่อเดือน)
ประถมศึกษา	12,056	221
มัธยมตอนต้น	2,040	321
มัธยมตอนปลาย	2,102	482
อาชีวศึกษา	694	692
อุดมศึกษา ป.ตรี	1,479	1,010
อุดมศึกษา สูงกว่า ป.ตรี	236	1,761
รวม / ค่าเฉลี่ย	18,607	361

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

ในตารางที่ 6 แสดงตัวเลขรายจ่ายการลงทุนด้านการศึกษา เปรียบเทียบตามชั้นรายได้ (10 กลุ่ม 1 = ยากจน 10 = รวยที่สุด) พบข้อสังเกตว่า ค่าเฉลี่ยรายจ่ายการศึกษาเท่ากับ 469 บาทต่อเดือน แต่มีความเหลื่อมล้ำมาก กล่าวคือในชั้นรายได้ที่หนึ่ง รายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 139 บาทต่อเดือน เปรียบเทียบกับกลุ่มรายได้สูงสุดที่มีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 1,982 บาทต่อเดือน ดังกล่าวในตอนต้นว่า ครัวเรือนมีภาระการเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายจ่ายด้านอาหาร เพื่อสนับสนุนให้เด็กมีโภชนาการตามค่ามาตรฐานและเติบโตตามวัย

ตารางที่ 6 รายจ่ายการลงทุนด้านการศึกษา ตามระดับรายได้

ชั้นรายได้	ความถี่ (ครัวเรือน)	รายจ่าย การศึกษา	รายจ่ายการศึกษา ต่อเด็กอายุ 0 - 14 ปี	จำนวนเด็กอายุ 0 - 14 ปี (คน)
1 จนที่สุด	2,377	139.0	89.2	1.83
2	2,412	171.2	124.5	1.63
3	2,343	225.1	156.9	1.54
4	2,236	250.1	184.3	1.50
5	2,154	308.1	234.4	1.44
6	1,960	390.6	286.5	1.41
7	1,814	528.8	392.6	1.40
8	1,680	719.0	548.0	1.39
9	1,556	1,001.0	760.7	1.37
10 รวยที่สุด	1,124	1,981.9	1,519.1	1.35
ผลรวม / ค่าเฉลี่ย	19,656	468.7	350.2	1.51

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

ตารางที่ 7 แสดงสถิติรายจ่ายหมวดอาหาร (food expenditures) ซึ่งพบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5,636 บาทต่อเดือน หนึ่งพบที่มีความแตกต่างกันมากตามชั้นรายได้ (เปรียบเทียบชั้นรายได้ที่ 10 กับชั้นรายได้ที่ 1 มากกว่า 2 เท่าตัว) สำหรับรายจ่ายที่ไม่ใช่อาหาร (nonfood expenditures) พบว่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11,400 บาทต่อเดือน และเมื่อเปรียบเทียบตามชั้นรายได้พบว่ามีความแตกต่างกันถึง 8 เท่าตัวโดยประมาณ (27,993 บาทต่อเดือน ในชั้นรายได้ที่ 10 เปรียบเทียบกับ 3,799 บาทต่อเดือนในชั้นรายได้ที่ 1)

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบรายจ่ายของครัวเรือน จำแนกเป็นหมวดอาหารและไม่ใช่อาหาร

ชั้นรายได้	รายจ่ายอาหาร (บาทต่อเดือน)	รายจ่ายไม่ใช่อาหาร (บาทต่อเดือน)	จำนวนเด็ก อายุ 0 - 14 ปี	ขนาด ครัวเรือน
1	3,722	3,799	1.29	4.14
2	4,088	4,439	1.07	3.79
3	4,448	5,203	0.94	3.61
4	4,784	6,150	0.83	3.47
5	5,125	7,139	0.74	3.33
6	5,519	8,789	0.64	3.21
7	5,817	10,331	0.56	3.06
8	6,238	12,516	0.48	2.88
9	6,763	16,751	0.42	2.71
10	7,894	27,993	0.26	2.38
ค่าเฉลี่ย	5,636	11,400	0.68	3.18

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ SES2552

หน่วย รายจ่ายอาหาร / รายจ่ายไม่ใช่อาหาร บาทต่อเดือน

จำนวนเด็ก / ขนาดครัวเรือน คน

แบบจำลองเศรษฐมิติ

โดยที่รายจ่ายการลงทุนของครัวเรือนในเด็กอาจมีความสัมพันธ์กับหลายตัวแปร เช่น รายได้ของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน สภาพเมือง/ชนบท เป็นต้น การใช้แบบจำลองในลักษณะ multivariate statistics ช่วยให้แยกแยะความสัมพันธ์ได้ดีกว่า จึงตั้งข้อสันนิษฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ (เช่น รายได้ จำนวนเด็กอายุ 0 - 14 ปี ตัวแปรตามมีแสดงระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ฯลฯ) พร้อมกับแสดงผลประมาณการความสัมพันธ์ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แบบจำลองรายจ่ายเพื่อการศึกษาของครัวเรือน

ตัวแปร	รายจ่ายการศึกษาของครัวเรือน		ความหมายของตัวแปร
	วิธีการ OLS	วิธีการ Robust	
Lnchild	0.1707 7.4	0.1692 7.2	จำนวนเด็กอายุ 0 – 14 ปี (log)
Lnadult	0.1353 5.53	0.1446 5.8	จำนวนผู้ใหญ่ (log)
Lnhinc	0.5889 37.57	0.6007 37.61	รายได้ครัวเรือน (log)
_ledu1_2	0.1744 5.46	0.1801 5.53	มัธยมต้น
_ledu1_3	0.3695 11.57	0.3835 11.78	มัธยมปลาย
_ledu1_4	0.6514 12.32	0.6718 12.47	อาชีวศึกษา
_ledu1_5	0.7749 19.17	0.8376 20.34	อุดมศึกษา ป.ตรี
_ledu1_6	1.1491 12.97	1.2278 13.61	อุดมศึกษา สูงกว่า ป.ตรี
_lreg_2	-0.5293 -10.83	-0.5924 -11.9	ภาคกลาง
_lreg_3	-0.5494 -10.95	-0.6274 -12.28	ภาคเหนือ
_lreg_4	-0.8673 -17.67	-0.9508 -19.01	ภาคอีสาน
_lreg_5	-0.7323 -14.15	-0.8073 -15.31	ภาคใต้
_larea_2	-0.2685 -13.14	-0.2792 -13.41	ชนบท
_cons	-0.0675 -0.43	-0.0909 -0.57	ค่าคงที่
N	16150	16150	
r2_adjusted	0.2836	0.2927	

จากตารางที่ 8 ยืนยันว่า รายจ่ายการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับรายได้ครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และแปรผันตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ขยายความ ค่าสัมประสิทธิ์ของหัวหน้าครัวเรือนที่จับปรัญญาตรีเท่ากับ 0.775 หมายถึง กลุ่มนี้ลงทุนการศึกษาให้บุตร 2.17 เท่าเปรียบเทียบกับหัวหน้าครัวเรือนที่จบประถมศึกษา คำนวณจาก $\text{antilog } 0.775$) สำหรับการเปรียบเทียบตามภูมิภาคยืนยันว่ามีความแตกต่างกัน โดยที่ครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานครลงทุนการศึกษาของเด็กสูงกว่าทุกภาค เช่น เปรียบเทียบกับภาคเหนือ รายจ่ายการศึกษาของเด็กเท่ากับ 58% เทียบกับกรุงเทพฯ คำนวณจาก $\text{antilog } -.55$)

ตารางที่ 9 กำหนดให้รายจ่ายหมวดอาหารและรายจ่ายที่ไม่ใช่อาหาร เป็นตัวแปรตาม เป้าประสงค์ของแบบจำลองนี้คือเพื่อคำนวณหา “ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้” และ “รายจ่ายส่วนเพิ่มของครัวเรือนเนื่องจากจำนวนเด็ก” (marginal effect on household expenditure) พบข้อสังเกตดังต่อไปนี้ **หนึ่ง** ความยืดหยุ่นของรายจ่ายหมวดอาหารต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ เท่ากับ 0.34 **สอง** ความยืดหยุ่นของรายจ่ายหมวดไม่ใช่อาหารต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ เท่ากับ 0.83 **สาม** การเพิ่มขึ้นของจำนวนเด็ก 100% (จาก 1 คน เป็น 2 คน) มีผลเพิ่มค่าใช้จ่ายหมวดอาหารร้อยละ 15 และการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ใหญ่ 100% (จาก 1 คน เป็น 2 คน) มีผลเพิ่มรายได้จ่ายหมวดอาหารร้อยละ 23 **สี่** ในหมวดรายจ่ายไม่ใช่อาหาร พบว่าตอบสนองต่อรายได้มากแต่ตอบสนองต่อจำนวนผู้ใหญ่เพียงเล็กน้อย และพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ต่อจำนวนเด็กติดลบ ซึ่งเห็นถึงความคาดหมายของนักวิจัย

ตารางที่ 9 แบบจำลองรายจ่ายครัวเรือนในหมวดอาหารและไม่ใช่อาหาร

	หมวดรายจ่าย				ความหมายของตัวแปร
	อาหาร		ไม่ใช่		
ตัวแปร	OLS	ROBUST	OLS	ROBUST	
Lnchild	0.1534	0.1546	-0.0205	-0.0283	จำนวนเด็กอายุ 0 – 14 ปี (log)
	26.15	26.78	-2.49	-3.69	
Lnadult	0.2393	0.2305	0.123	0.0766	จำนวนผู้ใหญ่ (log)
	39.14	38.31	14.32	9.58	
Lnhinc	0.3279	0.341	0.7547	0.8268	รายได้ครัวเรือน (log)
	84.8	89.61	139	163.54	
_ledu1_2	0.0622	0.0608	0.1246	0.105	มัธยมต้น
	7.84	7.78	11.19	10.12	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

	หมวดรายจ่าย				
	อาหาร	อาหาร	ไม่ใช่ อาหาร	ไม่ใช่ อาหาร	
_ledu1_2	0.0622 7.84	0.0608 7.78	0.1246 11.19	0.105 10.12	มัธยมต้น
_ledu1_3	0.0535 6.7	0.0448 5.7	0.175 15.61	0.1448 13.87	มัธยมปลาย
_ledu1_4	0.0644 4.94	0.0508 3.96	0.2778 15.17	0.2151 12.62	อาชีวศึกษา
_ledu1_5	0.0678 6.73	0.056 5.65	0.3265 23.06	0.26 19.72	อุดมศึกษา ป.ตรี
_ledu1_6	0.0382 1.72	0.0178 0.81	0.3873 12.38	0.305 10.47	อุดมศึกษา สูงกว่า ป.ตรี
	-				
_lreg_2	0.1826 -15.02	-0.1649 -13.78	-0.0951 -5.57	-0.0815 -5.13	ภาคกลาง
	-				
_lreg_3	0.3631 -29.05	-0.3424 -27.83	-0.2437 -13.88	-0.206 -12.6	ภาคเหนือ
	-				
_lreg_4	0.3063 -25.05	-0.2847 -23.65	-0.232 -13.51	-0.2003 -12.52	ภาคอีสาน
	-				
_lreg_5	0.2031 -15.77	-0.1855 -14.63	-0.1633 -9.03	-0.1477 -8.77	ภาคใต้
	-				
_larea_2	0.0737 -14.5	-0.0706 -14.11	-0.043 -6.03	-0.0334 -5.03	ชนบท
_cons	5.4762 142.31	5.3429 141.07	1.6948 31.36	1.0195 20.26	ค่าคงที่
N	18581	18581	18582	18582	
r2_adjust	0.5572	0.5698	0.6963	0.7435	

ค่าสัมประสิทธิ์ (ทศนิยม 4 ตำแหน่ง และ ค่าสถิติ t (ทศนิยม 2 ตำแหน่ง)

การให้เวลาของแม่ (การทำงานในบ้านและดูแลลูก)

การลงทุนของแม่ (ด้านเวลา) ในการทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กและจัดการบ้าน วัดได้จากการที่แม่เลือกทำหน้าที่ดูแลบ้าน (ความจริงพอบ้านอาจจะทำหน้าที่ “แม่บ้าน” ได้ แต่ในสังคมไทยมักกำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง) แทนการทำงานนอกบ้าน ซึ่งจะได้รับเงินเดือนค่าจ้าง ในเบื้องต้นผู้วิจัยใช้วิธีการทดสอบความแตกต่าง (mean comparison test) โดยจำแนกครัวเรือนออกเป็นสองกลุ่ม กล่าวคือ ก) ครัวเรือนที่ไม่มีเด็กวัย 0 - 14 ปี และ ข) ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 14 ปี พบว่าค่าเฉลี่ยของการทำหน้าที่แม่บ้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ร้อยละ 14.6 ทำงานเป็นแม่บ้านในกลุ่มที่หนึ่ง เปรียบเทียบกับร้อยละ 19.2 ในกลุ่มที่สอง (หมายเหตุ ค่าดั้มมี work “working at home” สร้างจากตัวแปรชื่อว่า workstat = 8 การทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน)

ตารางที่ 10 การทำหน้าที่แม่บ้าน ของแม่ที่มีอายุน้อยกว่า 60 ปี

	การทำงานบ้านของแม่ (อายุน้อยกว่า 60 ปี)			
	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่า std err	ค่า std dev
ไม่มีเด็กอายุ 0 - 14 ปี	8,406	0.146	0.004	0.353
มีเด็กอายุ 0 - 14 ปี	10,863	0.192	0.004	0.394
รวม	19,269	0.172	0.003	0.377
t-statistics	8.33			

ขั้นต่อไปการทดสอบด้วยแบบจำลองเศรษฐมิติ (probit, logit และ skewed logistic regression ตามลำดับ) จากผลประมาณการเปรียบเทียบ - ผู้เขียนได้เลือกใช้วิธี skewed logistic regression ในการตีความเนื่องจากให้ผลลัพธ์ที่ความแม่นยำตรงกว่าโดยประเมินจากค่า likelihood function แบบจำลองอื่นๆ ผลประมาณการในตารางที่ 11 และคำนวณค่า marginal change (ความน่าจะเป็นของการทำหน้าที่แม่บ้าน) จากการที่มีจำนวนเด็ก (วัย 0 - 14 ปี) เพิ่มขึ้น พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.042 ต่อจำนวนเด็กหนึ่งคน (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ความน่าจะเป็นการทำหน้าที่ “แม่บ้าน” ของกลุ่มรสเพศหญิงอายุน้อยกว่า 60 ปี

ตัวแปร	การทำหน้าที่แม่บ้านของแม่อายุ < 60 ปี			ความหมายของตัวแปร
	Probit	Logit	Skewed logistic	
ch0_14	0.1602 13.13	0.2821 13.25	0.5306 5.03	จำนวนเด็กอายุ 0 - 14 ปี
Hinc	2.67E-07 0.54	6.17E-07 0.69	3.54E-07 0.21	รายได้ครัวเรือน
Hincsq	-3.44E-13 -0.69	-6.81E-13 -0.74	-8.96E-13 -0.54	รายได้ยกกำลังสอง
Age	-0.1132 -13.06	-0.1988 -13.24	-0.3862 -4.7	อายุ
Agesq	0.0015 14.06	0.0026 14.26	0.0049 4.81	อายุยกกำลังสอง
_ledu1_3	0.0673 1.75	0.1191 1.76	0.2177 1.6	มัธยมตอนต้น
_ledu1_4	0.1023 2.7	0.1715 2.56	0.3898 2.46	มัธยมตอนปลาย/อาชีวะ
_ledu1_5	-0.0065 -0.11	-0.0189 -0.17	-0.0012 -0.01	อุดมศึกษา ป.ตรี
_ledu1_6	-0.3804 -8.33	-0.7057 -8.16	-1.1794 -5.16	อุดมศึกษา สูงกว่า ป.ตรี
_ireg_2	-0.1802 -4.01	-0.3094 -4.06	-0.684 -2.82	ภาคกลาง
_ireg_3	-0.5004 -10.52	-0.882 -10.69	-1.7227 -4.33	ภาคเหนือ
_ireg_4	-0.6105 -13.07	-1.0816 -13.26	-2.0667 -4.56	ภาคอีสาน
_ireg_5	-0.1761 -3.64	-0.3004 -3.65	-0.6746 -2.68	ภาคใต้
Rural	-0.2905 -11.66	-0.5058 -11.22	-0.9904 -4.71	เขตชนบท
_cons	1.3967 7.74	2.5075 8.07	9.5102 3.87	ค่าคงที่
Alpha			-2.0979 -6.21	
Statistics				
No of observation	18366	18366	18366	
Log likelihood	-7906.3	-7910.5	-7901.8	
AIC	15840.6	15849.0	15833.7	

ตัวเลขในตารางแสดงผลค่า beta coefficient และ t-statistics
marginal effect = .042 (scobit logistic regression)

ค่าพารามิเตอร์ $\alpha = -2.09$ สะท้อนลักษณะ skewed logistic function หมายถึง หากค่า $\alpha = 1$ การกระจายของฟังก์ชันจะมีลักษณะสมมาตร และผลลัพธ์จะเท่ากับ logistic model ทั่วไป

5. สรุป/อภิปรายผล

เนื้อหาในส่วนนี้ประกอบด้วยสองส่วน **ส่วนแรก** การประมาณการค่าใช้จ่ายการลงทุนในเด็กของครัวเรือนทั่วประเทศ **ส่วนที่สอง** การอภิปรายทางเลือกของนโยบายสาธารณะที่มีเป้าหมายลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษา โดยเน้นมาตรการช่วยเหลือให้ครัวเรือนยากจนมีทรัพยากรเพื่อการลงทุนในเด็กสูงขึ้น เพื่อเป้าหมายสังคมคือการลดความแตกต่างตามแนวตั้ง (vertical inequality) ระหว่างครัวเรือนที่ร่ำรวย/ยากจน

ค่าใช้จ่ายการลงทุนในเด็ก

หนึ่ง รายจ่ายการศึกษา ขั้นตอนการคำนวณ ข้อสมมติ จำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ 19 ล้านครัวเรือน ร้อยละ 45 ของครัวเรือนมีภาระการดูแลเด็กอายุ 0 - 14 ปี คิดเป็นจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศที่มีภาระการเลี้ยงดูเด็กเท่ากับ 8.55 ล้านครัวเรือน ค่าเฉลี่ยของจำนวนเด็กอายุ 0 - 14 ปี เท่ากับ 1.51 คนต่อครัวเรือน ดังนั้นประมาณการว่าเด็กในวัย 0 - 14 ปี มีจำนวน 12.9 ล้านคน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของการศึกษาเด็กเท่ากับ 329 บาทต่อเดือนต่อเด็กหนึ่งคน (ในเขตเมืองเท่ากับ 408 บาท และเขตชนบท 203 บาท) สรุปได้ว่า รายจ่ายการศึกษา ที่ครัวเรือนไทยน่าจะมีมูลค่าเท่ากับ 50,971 ล้านบาทต่อปี

สอง รายจ่ายส่วนเพิ่มหมวดอาหารของครัวเรือนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5,636 บาทต่อเดือน จากผลประมาณการ (รีเกรสชัน) คำนวณว่า 39.1% เป็นรายจ่ายอาหารสำหรับเลี้ยงดูเด็ก เมื่ออ้างอิงกับตัวเลข 8.55 ล้านครัวเรือนเป็นฐานการคำนวณ สรุปได้ว่า รายจ่ายหมวดอาหารที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีเด็กวัย 0 - 14 ปี เท่ากับ 226,097 ล้านบาท ($0.391 \times 5,636 \times 12 \times 8.55$ ล้านครัวเรือน)

สาม ค่าเสียโอกาสของแม่บ้าน (เนื่องจากแม่ที่เสียสละทำงานในบ้านแทนที่จะทำงานนอกบ้าน ค่าจ้างเงินเดือนเฉลี่ย (ของหญิง) เท่ากับ 10,213 บาทต่อเดือน คำนวณ marginal effect .045 เท่ากับ 47,153 ล้านบาท ($.045 \times 10213 \times 12 \times 8.55$ ล้านครัวเรือน)

สี่ รวมรายจ่ายลงทุนในเด็กของภาคครัวเรือน เท่ากับ 324,221 ล้านบาท หรือคำนวณค่าเฉลี่ยต่อเด็กหนึ่งคน (12.9 ล้านคน⁸) เท่ากับ 25,133 บาทต่อคนต่อปี (ประมาณ“สองพันบาทต่อเดือนต่อเด็กหนึ่งคน”)

ข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ทางเลือกการลงทุนขยายโอกาสให้เด็กยากจน

การวิเคราะห์ส่วนนี้ของหลักการลดความเหลื่อมล้ำ โดยต้องการขยายโอกาสการศึกษาของเด็กในครัวเรือนยากจนใช้การบริหารแบบกระจายอำนาจ กล่าวคือ เสนอให้จัดตั้งกองทุนเด็กด้วยโอกาสโดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุน นอกเหนือจากส่วนกลาง ให้มีอนุกรรมการระดับพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่คัดกรองครัวเรือนยากจนที่สมควรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐสำหรับการเงินนั้นเสนอว่าส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาล (เช่น ร้อยละ 50) ส่วนที่เหลือจากเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล

ความจริงข้อเสนอให้มีเงินอุดหนุนช่วยเหลือเด็กด้วยโอกาสนั้น เคยมีผลงานวิจัยอย่างน้อย 2 เรื่องเสนอแนะทำนองเดียวกัน ผลงานวิจัยเล่มแรก การพัฒนารูปแบบ/ แนวทางการอุดหนุนผู้เรียนยากจน ด้วยโอกาสและผู้พิการ เสนอโดยสถาบันพัฒนาสยาม (2551) และรายงานวิจัยโดยศุภสิทธิ์ พรธรรมาโณทัยและคณะ (2543) ขอบ้างอิงผลสรุปบางตอนประกอบ “การเสนอให้จัดตั้งกองทุนให้เปล่าสำหรับผู้เรียนที่ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก เห็นว่ารัฐควรดำเนินการใน 3 ทางเลือก ... ๑) ดำเนินการภายใต้หน่วยงานของรัฐที่มีอยู่เดิม ... ๒) จัดตั้งกองทุนเงินให้เปล่าสำหรับผู้เรียนที่ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีเป้าหมายในการให้ทุนให้เปล่า เพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคในแนวตั้ง ...๓) ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์/คุณสมบัติ การพิจารณา และคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติได้รับทุน และการจัดสรรทุนให้แก่ผู้เรียน โดยแหล่งทุนมาจากรายได้ของ อบต. ...” (สถาบันพัฒนาสยาม 2551 หน้า 82)

จากการพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริหารจัดการ ผู้เขียนขอเสนอระบบสถาบันที่จะทำหน้าที่แทนรัฐบาลในการขยายโอกาสการศึกษาให้เด็กยากจน ดังต่อไปนี้

หนึ่ง ให้มีกองทุนขยายโอกาสการศึกษาสำหรับเด็กยากจน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนมารับผิดชอบการบริหารแทนรัฐ และให้มีคณะกรรมการระดับพื้นที่ โดยให้กองทุนฯได้รับทุนประเดิมจากรัฐ และเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินประจำปีในอัตราที่เหมาะสม (ดังจะขยายความต่อไป)

⁸ ตัวเลขที่คำนวณนี้ น่าจะ ต่ำกว่าความเป็นจริง ทั้งนี้โดยนำไปเปรียบเทียบกับตัวเลขของสภาการศึกษาแห่งชาติ

สอง ให้มีกองทุนระดับพื้นที่ (อำเภอหรือจังหวัด) เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการ โดยเชิญชวนให้เทศบาลและ อบต. ร่วมลงทุน⁹ ให้มีหน้าที่คัดกรองผู้มีคุณสมบัติ (ยากจน และมีบุตรในวัยเรียน)

สาม ระบบกำกับติดตาม โดยมีคณะกรรมการติดตาม ภายใต้คณะกรรมการที่ระบุในข้อหนึ่ง กำหนดคุณสมบัติโดยอิงความยากจน และการประมาณการจำนวนเด็กเข้าข่ายตามเขตพื้นที่จังหวัด/อำเภอ (หมายเหตุ ภายใต้แนวคิดเช่นนี้คาดว่าจะมีครัวเรือนที่เข้าข่ายเพียงร้อยละ 20) เด็กอายุ 0 - 14 ปี ที่เข้าข่ายเรียกว่า ผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก คณะกรรมการติดตามทำหน้าที่ตรวจสอบความแม่นยำและรายงานให้คณะกรรมการตามข้อที่หนึ่ง

สี่ มาตรการช่วยเหลือนี้ถือเป็นหนึ่งของ “การคลังเพื่อสังคม” ในโอกาสนี้ผู้เขียนเสนอตัวเลข (เบื้องต้น) ของการจัดสรรเงินอุดหนุน ดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 6 แสดงตัวเลขรายจ่ายการศึกษาของครัวเรือน (ต่อหัวเด็ก) ซึ่งค่าเฉลี่ยฯแปรผันระหว่าง 89 บาท/หัวในกลุ่มครัวเรือนยากจน ถึง 1,519 บาทต่อหัวในกลุ่มครัวเรือนร่ำรวย ค่าเฉลี่ยทั่วประเทศเท่ากับ 350 บาทต่อหัว ในที่นี้สมมติให้ 300 บาทต่อหัวต่อเดือน เป็นค่ามาตรฐานที่เด็กควรจะได้รับ (จากพ่อแม่และจากรัฐ)

- คำนวณงบประมาณการคลังที่รัฐบาล และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะใช้อุดหนุนเด็กด้อยโอกาสคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 3,618 ล้านบาท (คำนวณจาก $N * (300 - x)$; N=เด็กด้อยโอกาส (300-x) หมายถึง ส่วนต่างหรือช่องว่างความยากจน $x =$ รายจ่ายการศึกษาของครัวเรือน)

- จำนวนเด็กในสภาวะยากลำบาก รวมกันทั่วประเทศประมาณ 3.1 ล้านคน (ร้อยละ 24 ของจำนวนเด็ก 12.9 ล้านคน)

กำหนดให้มีคณะกรรมการวิชาการภายในคณะกรรมการ เพื่อวิเคราะห์จำนวนผู้มีสิทธิได้รับทุนให้เปล่า และการกระจายตามพื้นที่จังหวัด/อำเภอ โดยยึดตัวชี้วัดความยากจนและด้อยโอกาส

⁹ คล้ายคลึงกับเรื่องนี้ สำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้ริเริ่มจัดตั้งกองทุนสุขภาพระดับตำบล/เทศบาล โดย สปสช. จัดสรรงบประมาณเป็นรายหัว (งบประมาณกันโรคและสร้างเสริมสุขภาพ เท่ากับ 40 บาทต่อคน) และเชิญชวนให้เทศบาล / อบต. เข้าร่วมโครงการ โดยจัดสรรเงินอุดหนุนสมทบ อัตราร้อยละ 20, 50, 100 ตามรายได้ของ อบต. นั้นๆ กำหนดให้มีคณะกรรมการกองทุนระดับพื้นที่ กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติว่าด้วยการจัดสรรเงิน (เพื่อเป้าประสงค์สร้างเสริมสุขภาพ) กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เช่น แม่และเด็ก ประชากรสูงอายุ ประชากรในวัยทำงาน เป็นต้น เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2549 ในปีแรกมีจำนวนกองทุนเพียง 888 แห่ง ณ ปัจจุบันกองทุนนี้ได้ขยายตัวมากกว่า 7 พันกองทุน ผู้สนใจศึกษาผลการประเมินกองทุนสุขภาพระดับตำบล โดยดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ คณะ (2551) (2553)

ตารางที่ 13 ประมาณการงบประมาณทางการคลังเพื่อขยายโอกาสการศึกษาให้เด็กยากจน

	เงินอุดหนุนการศึกษา		งบประมาณ ล้านบาทต่อปี
	สัดส่วน	รายหัว	
ชั้นรายได้ที่หนึ่ง	0.120	160.96	1,997.15
ชั้นรายได้ที่สอง	0.123	128.77	1,621.28
		รวมงบประมาณอุดหนุน	3,618.43

ที่มา : ของข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ สัดส่วน หมายถึง สัดส่วนของเด็กอายุ 0-14 ปี ที่เป็นสมาชิกครัวเรือนยากจน

เงินอุดหนุนเป็นรายหัวเด็ก หมายถึง ผลต่างของ 300 ลบด้วย รายจ่ายการศึกษา

งบประมาณอุดหนุนเพื่อขยายโอกาส คำนวณจากฐาน 8.55 ล้านครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-14 ปี และสัดส่วนร้อยละ 12 กระจายอยู่ในชั้นรายได้ที่หนึ่งและที่สองตามลำดับ

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีเป้าหมายประสงค์สำคัญสองส่วน ส่วนแรก เพื่อรายงานผลการวิจัยวิเคราะห์สภาพเป็นจริงของการลงทุนในเด็กของครัวเรือนไทย โดยวิเคราะห์จากข้อมูลครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 จำแนกรายจ่ายสามรายการคือ ก) รายจ่ายการศึกษา ข) รายจ่ายหมวดอาหารส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการมีเด็กในวัย 0-14 ปี และ ค) ค่าเสียโอกาสของ “แม่บ้าน” ทำงานในบ้านแทนการทำงานนอกบ้าน พบข้อสังเกตที่น่าสนใจกล่าวคือ หนึ่ง รายจ่ายการลงทุนของครัวเรือนทั่วประเทศเท่ากับ 324,221 ล้านบาท สอง พบว่ามีความเหลื่อมล้ำของการลงทุนในเด็กค่อนข้างมากระหว่างครัวเรือนร่ำรวยกับครัวเรือนยากจน ส่วนที่สอง เพื่อเสนอแนะนโยบายสาธารณะที่มีเป้าหมายลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสฯ โดยใช้มาตรการการคลัง ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญและ พรบ.การศึกษาแห่งชาติ โดยเสนอให้มีระบบการจัดการระดับชาติและระดับพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ ก) จัดสรรทุนให้เปล่าแก่เด็กยากจน ข) การจัดตั้งกองทุนและคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่แทนรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารเงินทุนขยายโอกาสการศึกษาให้เด็กยากจน ค) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรเอกชนในการติดตาม ข้อค้นพบสำคัญมีดังนี้ ก) พบว่ามีจำนวนเด็กที่ตกในสภาวะยากลำบากประมาณ 3.1 ล้านคน ข) หากจัดสรรทุนช่วยเหลือเพื่อให้รายจ่ายการศึกษาเท่ากับระดับมาตรฐาน (300 บาทต่อหัวต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 350 บาทต่อหัวต่อเดือน) ภาระทางการคลังของรัฐบาล เทศบาล และ อบต. รวมกันเท่ากับ

3,618 ล้านบาทต่อปี ค) การทำงานของกองทุน รวมทั้งการจัดสรรเป็นเงินหรือไม่เป็นตัวเงิน ให้แต่ละกองทุนพื้นที่เป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม

ข้อเสนอให้มีกองทุนเด็กด้อยโอกาส และมาตรการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต่อครอบครัวเพื่อเด็กนั้น มีการปฏิบัติในหลายประเทศภายใต้ชื่อ CCT (conditional cash transfer)¹⁰ ซึ่งถึงแม้ว่าเป็นเรื่องที่ดีแต่ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า ครั้วเรือนไม่ได้นำเงินช่วยเหลือไปส่งเสริมการศึกษาของเด็ก จึงเสนอแนะให้มีคณะกรรมการระดับพื้นที่คอยกำกับติดตามและให้คำปรึกษา รวมทั้งอาจจะยกเลิกการให้สิทธิก็ได้ ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าการผลักดันนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับคน/ครั้วเรือนนับล้าน ไม่อาจจะคาดหวังว่าได้ผลลัพธ์ 100% และการติดตามประเมินผลของนโยบายว่าคลาดเคลื่อนจากเป้าหมายที่พึงประสงค์เพียงใดเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่กัน

¹⁰ ผลงานของ Fiszbein and Schady (2009) Cuesta (2007) และ Bourguignon et.al. (2003) รวบรวมข้อมูลโครงการให้ความช่วยเหลือครั้วเรือนยากจนเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็กจากตัวอย่างหลายประเทศ รวมทั้งการประเมินผลสำเร็จ และข้อวิพากษ์จุดอ่อน

เอกสารอ้างอิง

- ศุภสิทธิ์ พรธรรมาธิต และคณะ 2543 *การลงทุนในเด็ก รัฐ ชุมชน และครัวเรือนควรลงทุนด้านใดให้มากขึ้น* รายงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการเด็กเยาวชนและครอบครัว สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ 2551 *การประเมินกองทุนสุขภาพระดับตำบล* รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พีเอเลิฟวิง
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ 2553 *การประเมินกองทุนสุขภาพระดับตำบล* รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พีเอเลิฟวิง
- วรากรณ์ สามโกเศศและคณะ 2553 *ข้อเสนอทางเลือกกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย* สนับสนุนโดยสำนักงานสร้างเสริมสุขภาพ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ภาพพิมพ์
- สถาบันพัฒนาสยาม 2551 *การพัฒนารูปแบบ/แนวทางการอุดหนุนผู้เรียนยากจน ด้อยโอกาส และผู้พิการ* รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรุงเทพฯ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2553 *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2552)* พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด
- บุญคง หันจางสิทธิ์ *เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์* โครงการหนังสือวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์
- Becker, Gary S. 1993 *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*, 3rd ed., Chicago: University of Chicago Press.
- Behrman, Jere 1997 et.al. 1997 "School quality and cognitive achievement production: a case study for rural Pakistan," *Economics of Education Review*, 16(2): 127-42.
- Bourguignon, Francois, Francisco H.G. Ferreira, and Philippe G. Leite 2003 "Conditional cash transfers, schooling, and child labor: micro simulating Brazil's Bolsa Escola Program," *World Bank Economic Review*, 17(2): 229-54.
- Brown, Philip H. 2006 "Parental education and investment in children's human capital in rural China," *Economic Development and Cultural Change*, 759-89.
- Cuesta, Jose 2007 "On more ambitious conditional cash transfers, social protection and permanent reduction of poverty," *Journal of International Development*, 19: 1016-19.
- Fiszbein, Ariel and Norbert Schady 2009 *Conditional Cash Transfers: Reducing Present and Future Poverty*, Washington, D.C.: World Bank.

ภาคผนวก

ตารางที่ ผ-1 จำแนกหมวดรายจ่ายของครัวเรือนด้านการศึกษา

Variable	Obs	Mean	Std.			ความหมายตัวแปร
			Dev.	Min	Max	
eg891	6,635	556.2	1,335.7	4	55,000	ค่าเล่าเรียน รัฐ เป็นตัวเงิน
eg892	1,248	427.7	1,024.2	4	16,667	ค่าเล่าเรียน รัฐ ไม่เป็นตัวเงิน
eg901	3,520	1,264.4	2,248.2	4	75,000	ค่าเล่าเรียนเอกชนเป็นตัวเงิน
eg902	589	638.5	1,300.1	12	19,667	ค่าเล่าเรียนเอกชนไม่เป็นตัวเงิน
eg911	19,263	129.6	172.0	1	5,833	ค่าหนังสือเป็นตัวเงิน
eg912	6,160	66.3	93.1	4	4,167	ค่าหนังสือไม่เป็นตัวเงิน
eg921	3,467	548.1	882.4	4	11,667	ค่าเรียนพิเศษเป็นตัวเงิน
eg922	163	216.6	539.8	16	4,500	ค่าเรียนพิเศษไม่เป็นตัวเงิน
eg931	9,030	58.8	113.8	1	4,000	รายจ่ายอื่นๆ เป็นตัวเงิน
eg932	293	51.7	58.5	2	500	รายจ่ายอื่นๆไม่เป็นตัวเงิน

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ ผ-2 รายจ่ายการศึกษาของครัวเรือน

ค่าเฉลี่ยและเปอร์เซ็นต์ไทล์	รายจ่ายการศึกษาบาทต่อเดือน
Mean	678
p10	42
p25	83
p50	209
p75	650
p90	1,651

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ